

Nr 29

Utlåtande i anledning av väckta motioner om översyn av lagen angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 449 i första kammaren av herrar *Damström* och *Nyström* samt nr 556 i andra kammaren av herr *Fredriksson* m. fl.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om översyn av lagen angående omreglering av vissa livräntor och ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 för olycksfall i arbete m. m. samt om framläggande av förslag om ändrad lag enligt motionens syfte».

Motionärerna påpekar, att omregleringslagen medfört, att ersättningsbeloppens storlek för silikosskadade kommit att variera i icke önskvärd utsträckning. Sålunda utgår lägre livräntor till dem vilkas livräntebelopp fastställts före den 1 januari 1955. I motionerna anföres vidare:

Olikheterna i ersättningsbeloppens storlek har främst visat sig för personer, som kvarstår i produktivt arbete men som till följd av silikosskador erhållit överflyttning till ur silikossynpunkt riskfriare arbeten och som haft såväl yppandetillfälle som arbetsbyte liggande före den 1 januari 1955. I många fall utgår rätt varierande ersättningsbelopp, trots att inkomsten vid avbrytande av det silikosfarliga arbetet varit i det närmaste likartad.

Det synes oss därför angeläget, att livräntebelopp fastställda före den 1 januari 1955 omregleras på sådant sätt att de jämställs med livräntor fastställda efter nämnda tidpunkt.

Beträffande innehållet i övrigt i motionerna får utskottet hänvisa till motionen II: 556.

Utskottet har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från riksförsäkringsanstalten.

Gällande bestämmelser m. m.

Varje arbetstagare i allmän eller enskild tjänst är med vissa här betydelselösa undantag försäkrad för yrkesskada enligt *lagen om yrkesskadeförsäkring*, vilken trädde i kraft den 1 januari 1955. Försäkrad kan bl. a. vara berättigad till *livränta*, då yrkesskada medför under längre eller kortare *Bihang till riksdagens protokoll 1960. 9 saml. 2 avd. Nr 29*

tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av denna med minst en tiondel (16 §). Livränta beräknas på grundval av det s. k. *ersättningsunderlaget*, vilket är den försäkrades årliga arbetsförtjänst, i vissa fall nedsatt enligt särskilt angivna regler. Sålunda medräknas vid fastställande av ersättningsunderlaget årlig arbetsförtjänst, som icke överstiger 7 200 kr., till hela sitt belopp, den del av arbetsförtjänsten, som överstiger 7 200 men ej 10 800 kr., till tre fjärdedelar och den del därav, som överstiger 10 800 kr., till hälften. Årlig arbetsförtjänst tages inte med i beräkningen, i den mån den överstiger 15 000 kr. (9 §). Livränta utgår för tid till och med den månad, under vilken den försäkrade fyller 67 år, med belopp som för år räknat motsvarar, vid förlust av arbetsförmågan $\frac{11}{12}$ av ersättningsunderlaget, vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med $\frac{1}{12}$ av detta, samt vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar den del av $\frac{2}{3}$ av ersättningsunderlaget som svarar mot graden av nedsättningen (16 §).

Med den försäkrades årliga arbetsförtjänst avses hans inkomst av förvärsarbete vid tiden då skadan inträffar (9 §). I fråga om skada på grund av *yrkessjukdom* gäller, att yrkesskadan skall anses ha inträffat den dag skadan yppades (8 §). Yppandedagen har emellertid vid vissa yrkessjukdomar, däribland *silikos* (stendammlunga), inte alltid samma betydelse i fråga om den försäkrades möjligheter att fortsätta sitt arbete som ett vanligt olycksfall i arbetet. Därför må här nämnas något om denna sjukdom.

Den omständigheten att silikos konstaterats röntgenologiskt hos en person, behöver inte betyda, att han är sjuk i vanlig mening. Då sjukdomen befinner sig i första eller andra stadiet, är nämligen lungfunktionen i regel normal. Något effektivt botemedel mot sjukdomen är inte känt. Men fortskridandet kan avsevärt fördröjas, om sjukdomen upptäcks på ett tidigt stadium och vederbörande övergår till ett ofarligt arbete. Det förekommer dock i viss utsträckning att vederbörande inte omedelbart avbryter det hälsofarliga arbetet.

För de fall, där den försäkrade fortsatt det hälsofarliga arbetet efter det att yrkessjukdomen upptäckts, finnes i 9 § sjätte stycket en specialregel. Enligt denna får den årliga arbetsförtjänsten vid bestämmande av ersättning för tid efter arbetsavbrottet icke beräknas till lägre belopp än som skolat fastställas, om skadan yppats vid tiden för arbetsavbrottet. Regeln har betydelse i de fall, där arbetsförtjänsten ökat efter det att yrkessjukdomen yppats.

Lagen om yrkesskadeförsäkring äger icke tillämpning å skador, som inträffat före den 1 januari 1955. I fråga om bl. a. yrkessjukdomar gäller dessutom, att äldre lag skall äga tillämpning även å yrkessjukdom, som yppats efter yrkesskadeförsäkringslagens ikraftträdande, därest den ska-

dade icke efter ikraftträdandet varit utsatt för inverkan av den art, som orsakat sjukdomen.

Beträffande de äldre skadefallen gäller i stället bl. a. 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkesjukdomar. Ersättningsnormerna i fråga om livränta i dessa lagar i deras senast gällande lydelse innebar i huvudsak, att livräntan utgick: vid förlust av arbetsförmågan med $\frac{11}{12}$ av arbetsförtjänsten; vid nedsättning av arbetsförmågan med minst 30 procent med en mot graden av nedsättningen svarande del av $\frac{11}{12}$ av arbetsförtjänsten; samt vid nedsättning av arbetsförmågan med mellan 10 och 30 procent den del av $\frac{2}{3}$ av arbetsförtjänsten, som svarar mot graden av nedsättningen. Vid beräkningen av arbetsförtjänsten fick denna aldrig sättas till högre belopp än 7 200 kr.

Ersättningarna enligt nämnda äldre lagar kan i vissa fall bli föremål för omreglering. Denna sker bl. a. enligt 1955 års lag angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbetet m. m. Omregleringen tar i huvudsak sikte på det förhållandet att de äldre ersättningarna i allmänhet är beräknade efter arbetsförtjänster som numera framstår som mycket låga. Därför omregleras de äldre ersättningarna så, att de efter omregleringen beräknas på en arbetsförtjänst, som kan anses stå i samma relation till den nutida medelarbeitsförtjänsten, i omregleringslagen bestämd till 6 600 kr., som den då aktuella arbetsförtjänsten stod till den dåtida medelarbetstidsförtjänsten. Omregleringen sträcker sig dock inte längre än att arbetsförtjänsten uppräknas till 7 920 kr. Enligt omregleringslagen skall livränta, för tid till och med den månad, under vilken den skadade fyller 67 år, utgå vid förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst tre tiondelar efter de grunder som gäller i yrkesskadeförsäkringslagen, därvid den dock beräknas på den enligt omregleringslagen framräknade arbetsförtjänsten, samt för tid därefter med hälften av de belopp som följer av vad nyss sagts (4 §). När det gäller invaliditet mellan 20 och 30 procent skall för tid till och med den månad under vilken den skadade fyller 67 år livränta också utgå efter grunderna i yrkesskadeförsäkringslagen, dock endast med hälften av det belopp dessa grunder skulle ge (4 §). Ersättningar på grund av lägre invaliditetsgrader än nu nämns omregleras icke genom uppräkning av arbetsinkomsten. Ersättning får icke i något fall understiga det belopp, varmed den skulle ha utgått, därest omreglering inte skett (10 §), något som kan inträffa i de fall där invaliditeten ligger mellan 20 och 30 procent. Beträffande yrkessjukdom gäller en specialregel för det fall, att vederbörande efter den 1 januari 1955 upphört att arbeta i den verksamhet där fara föreligger för sjukdomen. I sådana fall skall, även om yrkessjukdomen upptäckts före den 1 januari 1955, livränta beräknas efter yrkesskadeförsäkringslagens grunder, därest ersättningen därigenom blir högre (11 § första stycket). Beträffande silikos föreligger därjämte en annan specialregel (11 § andra stycket). Enligt äldre bestäm-

meler ansågs den, som på grund av silikos fick lämna det silikosfarliga arbetet och övergå till annan, i allmänhet sämre betald sysselsättning, icke invalidiserad och kunde därför icke få någon ersättning för de genom sjukdomen minskade inkomsterna. Enligt yrkesskadeförsäkringslagen anses däremot en silikos, som medfört övergång till annat arbete, ha medfört nedläggning av vederbörandes arbetsförmåga och därigenom kunna berättiga till ersättning enligt lagen. Genom nämnda specialregel i omregleringslagen har denna bestämmelse i yrkesskadeförsäkringslagen gjorts tillämplig även på de äldre silikosfallen. Däremot har å de äldre fallen icke gjorts tillämplig den i 9 § sjätte stycket yrkesskadeförsäkringslagen upptagna regeln, att den, som först avsevärd tid efter yrkessjukdoms yppande upphört att arbeta i den verksamhet i vilken fara för yrkessjukdomen föreligger, skall få lägga arbetsinkomsten vid arbetets upphörande till grund för ersättningen, därest detta ger ett fördelaktigare resultat än inkomsten vid yppandetillfället. För dessa fall gäller i stället äldre regler, enligt vilka arbetsförtjänsten vid yppandetillfället alltid är avgörande, låt vara att denna inkomst kan uppräknas genom omreglering. På grund härav kan äldre ersättningar variera betydligt, även om i likartade fall arbetet avbrutits på samma dag och arbetsinkomsterna då varit lika stora.

Remissyttrandet

Riksförsäkringsanstalten har i sitt remissvar anfört följande.

Enligt 11 § omregleringslagen gälla olika beräkningsgrunder för silikosersättningar, när den skadade varaktigt upphört med det farliga arbetet efter respektive före utgången av år 1954. I förra fallet är huvudregeln, att livränta eller sjukpenning beräknas enligt grunderna i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring. Detta innebär bland annat, att den årliga arbetsförtjänst, som lägges till grund för ersättningen, beräknas med hänsyn tagen till den skadades inkomstläge vid tiden för arbetsavbrottet och med 15 000 kronor som maximibelopp (9 § 6—7 st. yrkesskadeförsäkringslagen). Har den skadade upphört med det farliga arbetet före utgången av år 1954, må den årliga arbetsförtjänsten icke i något fall beräknas till högre belopp än 7 920 kronor (2 § omregleringslagen).

I vissa fall äro silikosskadade enligt kungl. brev den 17 juni 1955 berättigade till särskilda ersättningstillägg av statsmedel.

Motivering till föreskrifterna i 11 § omregleringslagen och nyssnämnda kungl. brev gavs i propositionen 1955: 156 med förslag till lagen. Därvid redovisades ingående överväganden av hithörande spörsmål (s. 50—54). I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 (s. 49) uttalade sammansatt stats- och andra lagutskott, att utskottet med tillfredsställelse hälsade, att de speciella problemen beträffande silikos m. m. beaktats i propositionsförslagen, och att utskottet för sin del kunde godtaga de föreslagna lösningarna.

Enligt vad Riksförsäkringsanstalten erfarit från Kungl. Socialdepartementet ha vissa dit ankomna framställningar givit anledning till att spörsmål om ändrade omregleringsgrunder för silikosersättningar tagits under övervägande.

De i 11 § omregleringslagen intagna föreskrifterna kunna otvivelaktigt medföra avsevärda skillnader mellan ersättningsbeloppen i olika fall. Detta stod emellertid klart vid bestämmelsernas tillkomst. I motionerna ha icke framdragits några sådana praktiska konsekvenser av bestämmelserna, som kräva särskilt beaktande vid övervägandena inom Socialdepartementet. På grund av det anförda finner Riksförsäkringsanstalten, att motionerna icke böra föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Utskottet

I föreliggande motioner begäres en utredning i syfte att uppnå fördelaktigare ersättningar för dem som drabbats av silikos och som på grund därav före yrkesskadeförsäkringslagens ikraftträdande den 1 januari 1955 måst avbryta den verksamhet i vilken de ådragit sig sjukdomen. Till utgångspunkt för sin framställning synes motionärerna i huvudsak ha tagit det förhållandet, att ersättningarna i dessa fall kan variera betydligt, även om fallen är såtillvida likartade, att det silikosfarliga arbetet avbrutits vid samma tidpunkt och de skadade då haft lika stor inkomst. Denna skillnad beror på att sjukdomen yppats vid olika tillfällen. Enligt de äldre bestämmelserna, vilka är tillämpliga på alla silikosfall där arbetet avbrutits före den 1 januari 1955, är nämligen arbetsinkomsten vid tiden för sjukdomens yppande avgörande för ersättnings storlek.

Enligt vad utskottet inhämtat är de genom motionerna aktualiserade frågorna föremål för övervägande inom socialdepartementet i anledning av en framställning till Kungl. Maj:t med samma innebörd som motionerna. Då således frågan redan är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, synes någon riksdagens framställning i ämnet icke påkallad. Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I: 449 och II: 556, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 april 1960

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Axel Svensson, Sunne, fru Carlqvist, fru Svenson, herrar Lars Larsson*, Åkesson, Magnusson och Kaijser;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Tobo*, Nilsson i Göteborg*, Odhe, fru Ekendahl, herrar Lothigius, Johansson i Södertälje, Wahrendorff* och Königson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.